Motion

1981/82:2262

Gösta Bohman m. fl.

Säkerhets- och försvarspolitiken samt totalförsvarets fortsatta utveckling (prop. 1981/82:102)

I proposition 1981/82:102 har regeringen redovisat sitt förslag till inriktning av totalförsvaret under den kommande femårsperioden mot bakgrund av de förslag som lämnats av 1978 års försvarskommitté.

I denna motion redovisas moderata samlingspartiets ställningstagande till dessa frågor mot bakgrund av den principsyn som angavs i den moderata partimotionen 1981/82:2018.

1 Säkerhetspolitikens inriktning

Under det gångna decenniet har förutsättningarna för Sveriges säkerhetspolitik gradvis förändrats.

Detta är dels en följd av den ökade strategiska betydelse som främst Sovjetunionen men som en följd av detta även NATO kommit att tillmäta det nordeuropeiska och nordatlantiska området.

Men det är också en följd av att den avspänningspolitik som svensk säkerhetspolitisk planering fäste så avgörande vikt vid i början av 1970-talet kommit att avlösas av en period av skärpta motsättningar och ökade spänningar, och att vi som en följd av detta fått en situation där våra försvarsresurser minskat i förhållande till de resurser som nu disponeras i vår omedelbara omvärld.

De försvarsbeslut som fattades i slutet av 1960- och början av 1970-talet grundades på vad som senare visat sig vara felaktiga antaganden om den politiska och militära utvecklingen i vår omvärld under det kommande decenniet. Följden blev en viss försvagning av våra försvarspolitiska resurser i en period där snarast motsatsen varit motiverad. De felbedömningar som då gjordes visar mycket tydligt på de risker som är förknippade med en säkerhets- och försvarspolitik som tar utgångspunkten för långsiktiga beslut i kortsiktiga förhoppningar.

1978 års försvarskommitté har lagt ner ett omfattande arbete på att redovisa grunderna för svensk säkerhetspolitik, och i propositionen ansluter sig regeringen i allt väsentligt till vad kommittén anfört. Moderata samlingspartiet tillstyrker den inriktning av säkerhetspolitiken som regeringen anger.

Det förblir svårt, att med någon bestämdhet uttala sig om den säkerhetspolitiska miljö som Sverige kommer att leva i om ett eller två decennier. Den kommer att påverkas av en lång rad faktorer, varav endast en del i dag

kan överblickas med någon säkerhet, medan andra knappat ens kan skönjas. Den snabba vapenteknologiska utvecklingen i de bägge supermakterna skapar risk för överraskningar som kan påverka vårt säkerhetspolitiska läge med samma styrka som t. ex. utvecklingen av de strategiska atomutbåtarna på 1960-talet gjorde.

Grunddragen i vår geopolitiska situation kommer dock knappast att förändras. Vårt land omfattar ett vitt område beläget i omedelbar närhet av områden av central betydelse för den sovjetiska supermaktens industriella och militära styrkeutvecklingen, och mellan dessa och det nordatlantiska område som i såväl nuklära som konventionella konflikter kommer att tillmätas en mycket stor betydelse av de bägge maktblocken.

Den rustningsutveckling som nu pågår i de bägge maktblocken visar på den betydelse som militär maktutveckling har i dessa strategier, och det finns ingen anledning att anta att detta förhållande kommer att förändras under överskådlig tid. Det finns heller ingen anledning att anta, att det nordeuropeiska och nordatlantiska området skulle förlora i strategisk betydelse i framtiden. Snarare förefaller det sannolikt, att detta områdes strategiska betydelse kommer att öka något.

Det är mot denna bakgrund som den svenska alliansfria politiken, syftande att ge oss möjlighet att stå neutrala i ett krig i vårt närområde, skall utformas. Den måste bygga på en frihet från militära bindningar eller allianser och på ett efter våra förhållanden starkt totalförsvar. Moderata samlingspartiet ansluter sig till den redovisning av förutsättningarna för och innehållet i den svenska alliansfria säkerhetspolitiken som statsministern redovisar i propositionen.

Systemet med femåriga försvarsbeslut bidrar till att ge vår försvars- och säkerhetspolitik en stadga som är en väsentlig fördel. De femtioåriga perspektivplanerna är avsedda att ge de femåriga försvarsbesluten och programplanerna den stadga som krävs för att systemet skall fungera som avsett.

1982 års försvarsbeslut är av stor betydelse för vår säkerhetspolitiks utformning under hela 1980-talet. Dess effekter kommer att bli som tydligast under årtiondets andra hälft.

Det finns anledning att anta, att vår säkerhetspolitik under denna tidsperiod kommer att ställas inför mer skiftande uppgifter än vad som hittills förefallit vara fallet. Snabba skiftningar i det internationella klimatet kan komma att ställa nya krav på underrättelsetjänst och förmåga att variera totalförsvarets beredskap, och en ökad vikt måste fästas vid försvarets förmåga att redan i fredstid övervaka och värna vårt territoriums olika delar mot de intrång som förekommer från främmande makters sida. Denna senare uppgift ställer skärpta krav på försvarets olika delar. Försvarets förmåga att lösa sina fredstida uppgifter har stor betydelse för omvärldens tilltro till dess möjligheter att också fullgöra sina uppgifter vid neutralitetsläge eller i krig. Till detta skall så läggas konsekvenserna av den

snabba tekniska utvecklingen, och de ökade möjligheter som denne ger främst de bägge supermakternas militära styrkor. Möjligheterna till överraskande, snabba och begränsade insatser i syfte att inom en kort tidsrymd nå vissa strategiska syften ökar, och det är icke osannolikt att ett mera labilt internationellt läge kommer att medföra ett ökat utnyttjande av direkt militära medel från de bägge stora maktblockens sida i områden där deras intressegränser icke framstår som helt klara, eller där instabilitet av någon anledning uppstår. Den sovjetiska invasionen av Afghanistan utgör ett exempel på detta. Vi kan utgå från, att denna möjliga ökade användning av begränsade militära insatser kan komma att beröra också det nordeuropeiska och nordatlantiska området.

2 Grunderna för totalförsvaret

Säkerhetspolitiken måste stödjas av ett starkt totalförsvar, som har en sådan uppbyggnad och inriktning, att den gör det möjligt för statsmakterna att övertyga såväl om vår vilja som vår förmåga att motstå hot mot oss av de mest varierande slag.

Traditionellt har totalförsvaret främst dimensionerats för att kunna möta det avgörande hot som en storinvasion över hav eller land skulle utgöra. Det militära försvaret är totalförsvarets kärna, och dess övriga delar har byggts upp främst för att skydda samhället och stärka vår motståndsförmåga när det gäller att stå emot en storinvasion.

En storinvasion är det allvarligaste hot som vårt totalförsvar har att möta, men detta innebär inte, att planeringen för totalförsvarets uppbyggnad kan bortse från de hot av annan storleksordning som kan uppkomma. Den fredstida övervakningen av vårt territorium ställer vissa bestämda krav, liksom de skyldigheter som vi som neutral stat har att uppfylla i en situation där väpnade strider pågår i vårt närområde. Planeringen för att kunna möta en storinvasion får icke innebära att planeringen för att möta de andra hot som kan uppkomma eftersätts.

Under senare år har de icke-militära delarna av totalförsvaret kommit att tilldra sig ökad uppmärksamhet. Det har främst gällt vår förmåga att motstå olika typer av ekonomiska hot samt förmågan att skydda befolkningen mot verkningarna av ett krig i vår omgivning eller i vårt eget land. Betydelsen av samordningen inom totalförsvaret har ökat i takt med att de möjliga utmaningar som vår säkerhetspolitik kan ställas inför har blivit fler och alltmer varierande.

Den förstärkning av de icke-militära delarna av totalförsvaret som försvarskommitténs förslag innebär är därför angelägen och välkommen. Därmed ges möjlighet att bygga upp ett totalförsvar med ökad förmåga att trovärdigt möta hot över ett brett säkerhetspolitiskt spektrum. Den fredsbevarande och krigsavhållande effekten av totalförsvaret förblir dock i första hand en funktion av det militära försvarets styrka.

Totalförsvaret skall omfatta hela det svenska samhället. Genom att det militära försvaret grundas på den allmänna värnplikten, kan försvaret utnyttja en stor del av samhällets samlade försvarsförmåga. Även övriga delar av totalförsvaret måste stödja sig på möjligheterna att vid konflikt eller krig utnyttja det civila samhällets resurser. Detta är betydelsefullt dels för de resurser som därmed tillförs försvarets olika delar, dels för den manifestation av vår nations samlade försvarsvilja som det utgör.

En central fråga i de senaste årens säkerhetspolitiska debatt har varit frågan om kärnvapnens sannolika användning i de olika krigsfall som har relevans för svensk säkerhetspolitik. De beslut i slutet av 1960- och början av 1970-talet som på olika punkter innebar en försvagning av vårt försvar innebar bl a. att frågan om skydd mot kärnvapen sköts i bakgrunden på ett sätt som icke var sakligt motiverat. Angelägna studier om kärnvapnens effekt på vårt försvar i olika lägen kom t. ex. icke till stånd.

I viss utsträckning har dessa brister nu mildrats genom det arbete som uträttats under 1978 års försvarskommitté, som ägnat kärnvapenfrågorna betydligt större uppmärksamhet än tidigare.

Det förblir omöjligt att bygga upp ett trovärdigt och effektivt svenskt försvar mot en angripare som utan restriktioner är beredd att använda kärnvapen för att nå de mål vad avser Sverige som han satt upp. Men samtidigt är det angeläget, att totalförsvaret så långt detta är möjligt besitter en trovärdig förmåga att tillfoga även en angripare som använder kärnvapen betydande uppoffringar i olika former, och att skydda befolkningen och säkra dess långsiktiga överlevnad vid ett kärnvapenkrig i vilket Sverige blir inbegripet.

Det är ytterst osannolikt, att en kärnvapenmakt skulle välja att i ett krig göra en första insats av kärnvapen mot just Sverige. Men varje mera omfattande krig i Europa — och det är främst i samband med ett sådant som vi ser militära hot mot Sverige som sannolika — kommer att föras under ett ständigt hot om snar och massiv insats av kärnvapen från konfliktens bägge sidor.

När väl kärnvapen satts in, kommer det inte att finnas någon anledning att utgå från att särskild restriktivitet kommer att tillämpas mot t. ex. Sverige. I fred formaliserade garantier mot kärnvapenangrepp torde i ett sådant läge knappast ha någon relevans. Sannolikheten för att en så avgörande kraftmätning mellan Sovjetunionen å den ena sidan och NATO å den andra som ett storkrig i Central- och Nordeuropa skulle utgöra kan föras utan att kärnvapen kom till användning kan icke vara stor. Den sovjetiska ubåten 137 har visat, att kärnvapen i t. ex. Sovjetunionen är spridda till olika enheter som ett inslag i deras rutinbeväpning.

Det finns därför starka skäl att ytterligare understryka den vikt som i de olika totalförsvarsgrenarnas programplanering, och i det övergripande säkerhetspolitiska studiearbetet, måste tillmätas kärnvapenfrågorna liksom skyddet mot kemiska stridsmedel.

3.1 Inriktningen av det militära försvaret

Moderata samlingspartiet är i stort berett att instämma i den inriktning av det militära försvaret som regeringen, på grundval av försvarskommitténs betänkande, föreslår.

I enlighet med den beskrivning av delar av den framtida säkerhetspolitiska miljön som getts ovan, vill vi emellertid ytterligare understryka vikten av olika åtgärder för att förbättra beredskapen och möjligheterna att variera denna. Detta måste också få konsekvenser när det gäller anskaffningen av viss materiel.

Ett mera oklart säkerhetspolitiskt läge, där möjligheterna till snabba och överraskande insatser också i vår del av världen ökar, kommer att ställa delvis nya krav på vår förmåga att snabbt och smidigt anpassa vårt militära försvars beredskap i olika delar av landet. Behovet av en väl fungerande och samordnad underrättelsetjänst har understrukits av bl. a. försvarskommittén, och regeringen aviserar i propositionen vissa åtgärder i regeringskansliet för att ytterligare förbättra samordningen i dessa frågor. Men detta är icke alltid tillräckligt. Icke ens en väl fungerande underrättelsetjänst kan oftast lämna annat än indikationer och fragmentariska informationer, som sedan måste göras till föremål för bedömningar och beslut i fråga om bl. a. anpassning av beredskapen inom delar av försvaret eller olika delar av landet. Entydiga underrättelseinformationer som kan lämna underlag för enkla och raka ställningstaganden i fråga om beredskap och mobilisering utgör ett idealfall som med största sannolikhet icke kommer att inträffa.

Betydelsen av ett system för smidig anpassning av försvarets beredskap i olika former är därför mycket stor. I detta sammanhang talar starka skäl för, att överbefälhavaren bör ges en viss rätt att själv fatta beslut om begränsade beredskapsanpassningar i syfte att under en kortare eller längre tidsperiod gardera sig mot de osäkerheter som det samlade underrättelsematerielet alltid kommer att innehålla. I dagsläget är sådana beslut helt förbehållna regeringen, vilket har en rad nackdelar. Dels blir beslutsgången ofta mindre snabb, dels finns det en risk för att en beredskapsanpassning i ett visst läge uppfattas som en mer dramatisk utrikespolitisk signal än vad som är avsikten. Den mycket begränsade beredskapshöjning som regeringen gav ÖB tillstånd till under en fas av Polen-krisen är ett gott exempel på detta.

Enligt moderata samlingspartiets åsikt talar således starka skäl för, att möjligheterna till smidig och odramatisk anpassning av beredskapen till bl. a. de krav som osäkerheten i underrättelseunderlaget alltid kommer att ställa förbättras, t. ex. genom att ÖB ges klart specificerade möjligheter att beredskapsinkalla vissa förband. Regeringen bör ges i uppdrag att vidta åtgärder för att möjliggöra detta.

Ett förbättrat system för beslut om olika beredskapsanpassningar måste emellertid motsvaras av en faktisk förmåga hos det militära försvarets

olika delar att kunna genomföra olika typer av mobilisering, styrkeförstärkning och tidig insats i syfte att möta en kränkning eller ett regelrätt anfall mot vårt land.

Det är av speciellt stor betydelse, att försvaret kan disponera förband som omedelbart efter en mobilisering är beredda till en kraftfull och samordnad insats. Detta kräver, att dessa förband regelbundet övas, och att dessa övningar sker med sådan regelbundenhet, över en sådan tidsperiod och i sådan storlek att förbanden verkligen kan anses vara stridsberedda omedelbart efter en plötslig total eller partiell mobilisering. Särskilt viktigt framstår kravet på att återkommande och realistiska övningar kan äga rum i hela brigadförband. Förbanden måste också vara beredda att mobilisera under strid för att successivt kunna slå tillbaka ett begränsat överraskande anfall. Moderata samlingspartiets förslag till inriktning av försvaret under den kommande femårsperioden har därför inräknats ett större utrymme för större samövningar av försvarets olika delar än vad som kunnat inrymmas i regeringens förslag.

Speciell vikt måste fästas vid möjligheterna att snabbt kunna bygga upp styrka i särskilt utsatta delar av landet. Detta gäller i första hand övre Norrland, men också de andra delar som delvis oförutsedda säkerhetspolitiska situationer kan komma att bli föremål för hot om anfall eller direkt anfall. Enligt moderata samlingspartiets uppfattning krävs därför en utökad anskaffning bl. a. av krigsbromateriel för att säkerställa möjligheterna till förstärkning av övre Norrland i ett skede då krig redan utbrutit och en fortsatt utbyggnad med minst två tunga transportflygplan av flygvapnets transportflygresurser.

Under försvarskommitténs arbete togs från moderat sida initiativ till vissa åtgärder för att förbättra försvarets möjligheter att i fredstid övervaka vårt territorium för att kunna upptäcka, identifiera och avvisa de olika kränkningar som med viss regelbundenhet förekommer. ÖB har sedermera föreslagit en rad åtgärder i detta syfte, och i propositionen begär regeringen ett beställningsbemyndigande på 160 milj. kr. för att täcka vissa utgifter som en ökad ambitionsnivå på detta viktiga område medför. Moderata samlingspartiet vill understryka vikten av att dessa åtgärder genomförs så snabbt som möjligt.

Under de senaste åren har en rad incidenter visat på brister i såväl förmågan att upptäcka och avvisa kränkningar av främst vårt sjöterritorium som också i de bestämmelser som styr krigsmaktens uppträdande i dessa situationer. Jakten på främmande ubåt utanför Huvudskär i Stockholms skärgård 1980 samt grundstötningen av den sovjetiska ubåten vid Gåsefjärden i Blekinge skärgård hösten 1981 aktualiserade en rad frågor om bl. a. utformningen av och tillämpningen av nuvarande instruktion för krigsmaktens uppträdande i fred och neutralitet (IKFN).

I propositionen meddelar regeringen, att ÖB nu företar en översyn av IKFN:s bestämmelser, och att regeringen senare kommer att fatta beslut

om vissa förändringar. Enligt moderata samlingspartiets mening bör erfarenheterna från de senaste åren leda till vissa störningar av IKFN. Så är det t. ex. nödvändigt, att främmande örlogsfartyg som inträngер på svenskt inre territorialvatten och militärt skyddsområde behandlas med en större skärpa än vad IKFN i dag innehåller bestämmelser om. Förändringarna av IKFN bör beslutas i sådana former att omvärlden klart informeras om den samlade uppslutningen bakom mera skärpta bestämmelser, liksom om de ökade möjligheter att hävda vårt territorium i fred och neutralitet som de nu aktualiserade åtgärderna gradvis kommer att medföra.

Med en på detta sätt kompletterad inriktning av det militära försvaret bör detta, enligt moderata samlingspartiets mening, ha goda möjligheter att ge vår säkerhetspolitik det stöd som kan komma att krävas under 1980-talet.

3.2 Inriktningen av krigsorganisationen

Försvarsbeslutets yttersta syfte är, att genom olika insatser åstadkomma den framtida krigsorganisation som i olika angreppsanfall bedöms kunna ge vår säkerhetspolitik det starkaste stödet.

Det säger sig självt, att krigsorganisationen i alla sina detaljer icke kan göras till föremål för offentlig debatt. Men det är trots detta angeläget, att försvarsdebatten i allmänhet och försvarsbesluten i synnerhet i ökad utsträckning inriktas på en diskussion om ett förverkligande av en viss krigsorganisation. Under 1970-talet har huvuddragen i det svenska försvarets krigstida styrka och organisation dessutom kommit att offentliggöras på ett sätt som varit till fördel för den inhemska debatten utan att tillföra utländska bedömare kunskaper som de tidigare icke hade.

I försvarskommitténs arbete har frågan om krigsorganisationens inriktning och omfattning, liksom hur man bl. a. genom rationaliseringar i fredsorganisationen skall kunna få fram tillräckliga ekonomiska resurser för denna, varit central. De olika partierna har formulerat sina förslag till inriktning av försvaret delvis i termer av vissa krav på krigsorganisationen, och för moderata samlingspartiet har t. ex. vissa tydliga brister i den av mittenpartierna förordade krigsorganisationen lett till konkreta krav på ytterligare materielanskaffning till vissa förband.

I propositionen undviker regeringen att ta ställning till flera av de avgörande frågor om krigsorganisationens utveckling som aktualiserats under försvarskommitténs arbete. Regeringen anser det icke "varken möjligt eller nödvändigt" att nu i detalj binda sig för krigsorganisationens långsiktiga utveckling.

Utan tvekan förlorar försvarsbeslutet en del av den betydelse det bör ha om det inte förenas med ett bestämt ställningstagande till krigsorganisationens utveckling. Det finns visserligen skäl, främst den osäkerhet som alltid vidlåter planering över en längre tidsperiod, att undvika en alltför detal-

jerad låsning av krigsorganisationen. Det framgår dock som olämpligt att ta dessa skäl till intäkt för att undvika att ta ställning till frågor av sådan vikt att de t. o. m. föranlett partierna att gå olika vägar i försvarskommitténs arbete. När regeringen t. ex. icke är beredd att ange någon bestämd inriktning i fråga om antalet moderna infanteribrigader eller antalet moderna ubåtar i krigsorganisationen har man indirekt berövat försvarsbeslutet en väsentlig del av dess sakinnehåll. Man bäddar dessutom för en debatt om försvarspolitiken, som icke kan föras om krigsorganisationen, utan som då i stället främst kommer att röra fredsorganisationen och med den sammanhörande frågor.

Enligt moderata samlingspartiets mening bör ett försvarsbeslut innehålla en klar riktningsangivelse när det gäller den kvantitativa omfattningen av och det kvalitativa innehållet i det militära försvarets avgörande krigsoperativa enheter. I den mån t. ex. den säkerhetspolitiska utvecklingen under försvarsbeslutsperioden ger anledning till förändring av denna inriktning, är det självklart att sådana förändringar skall kunna genomföras på det sätt som hitintills varit fallet.

Moderata samlingspartiet utgår därför ifrån, att försvarsbeslutet kommer att få ett innehåll som möjliggör en bedömning av hur krigsorganisationens avgörande delar kommer att utvecklas under och efter programplaneperioden.

I fråga om *arméstridskrafterna* bör utvecklingen inriktas på en utökning av antalet norrlandsbrigader från nuvarande fyra till fem, ett bibehållande av fyra pansarbrigader, organiserandet av elva moderna infanteribrigader, uppsättandet av en mekaniserad brigad samt ett antal mekaniserade bataljoner. I försvarskommittén förordade moderata samlingspartiets ledamöter en infanteribrigad samt ett antal mekaniserade bataljoner utöver vad som kunde inrymmas i regeringspartiernas företrädares förslag. Den inriktning vi nu föreslår överensstämmer med detta.

I fråga om *marinstridskrafterna* bör utvecklingen inriktas på ett successivt införande av modern sjörobot på så många ytattackfartyg som möjligt samtidigt som de äldre av dessa börjar att ersättas av en ny robotbåt med utökad kapacitet mot olika typer av mål, anskaffningen av ett sådant antal moderna A17-ubåtar att det totala ubåtsantalet kommer att uppgå till minst 13 men om möjligt 14 samt en modernisering av vissa minröjningsförband och en förstärkning av nuvarande resurser för övervakning av havsområdet samt ubåtsjakt. För kustartilleriets del sker en anskaffning av modernt rörligt kustartilleri och en anskaffning av ny lätt kustrobot.

För *flygstridskrafternas* del inriktas arbetet mot tolv jaktdivisioner, varav åtta utrustade med JA 37 Viggen, ett bibehållande av nuvarande fem och en halv division AJ37 Viggen samt tre divisioner S37 Viggen. Flygtransportförbanden bör enligt moderata samlingspartiets mening gradvis utökas ytterligare.

Under försvarsbeslutsperioden kommer behov att föreligga av beslut på

vissa väsentliga materielområden för den framtida inriktningen av krigsorganisationen inom försvarets olika delar.

Inom arméstridskrafterna kommer beslut att erfordras om anskaffningen av ny lätt pansarvärnsrobot. Det är enligt moderata samlingspartiets mening av stor betydelse att detta vapen kan tillföras ett så stort antal förband som möjligt. I de ramar vi förordar är inplanerat en ökad anskaffning av lätt pansarvärnsrobot, vilket bl. a. medger att denna kan tillföras även vissa lokalförsvarsförband. Anskaffningen av helikoptrar för pansarvärnsuppgifter, och en utökning av antalet arméflygförband, är andra beslut av större vikt.

Beslut kommer dessutom att erfordras om utvecklingen av framtida system för luftvärnsskydd av bl. a. arméstridskrafterna.

Det finns skäl att noga överväga möjligheterna att inom landet utveckla eller väsentligt modifiera ett utländskt robotsystem för att klara av dessa uppgifter. Möjligheterna till samordning med den utveckling av vapen till det nya JAS-flygplanet som kommer att ske måste självfallet tillvaratas.

Inom marinen är beslutet om omfattningen av våra ubåtsstyrkor av stor betydelse icke minst för vår förmåga att bibehålla en kvalificerad kapacitet för utveckling och tillverkning av ubåtar speciellt anpassade till Östersjöns unika förhållanden. Införandet av modern sjörobot bör ske i så stor omfattning som möjligt, och det kan finnas anledning att studera möjligheterna att förse ytterligare enheter till lands och sjöss med detta vapensystem.

Det är också viktigt, att den planerade anskaffningen av en ny lätt kustrobot till kustartilleriets rörliga förband sker som planerat.

Inom flygvapnet kommer självfallet anskaffningen av ett nytt flygplanssystem för att på 1990-talet successivt ersätta Viggen att vara den dominerande frågan. Det finns dock anledning att fästa uppmärksamheten på betydelsen av den fortsatta utbyggnaden och modifieringen av bassystemet, kompletteringen av stridsledningssystemet med anskaffning av luftburna radarstationer och den fortsatta utvecklingen och anskaffningen av moderna vapen för såväl attack- som jaktuppgifter.

3.3 Anskaffningen av ett nytt flygplanssystem m. m.

På grundval av försvarskommitténs förslag förordar regeringen, att arbetet i flygplansfrågan inriktas mot ett svenskt JAS-flygplan med målet att Viggen-systemet skall kunna börja ersättas i början av 1990-talet, om det svenska JAS-flygplanet under utvecklingsarbetet visar sig fylla de uppställda kraven.

Moderata samlingspartiet instämmer i de överväganden och förslag som regeringen redovisar i denna fråga.

Under de senaste åren har, på grundval av riksdagens beslut våren 1980 om inriktningen mot ett JAS-flygplan, bedrivits ett omfattande studiear-

bete kring flygplanssystemets framtida roll i vårt försvar och möjliga anskaffningsalternativ.

Det är värt att notera, att det i dag råder en klarare enighet än tidigare om betydelsen av att vårt försvar även fortsättningsvis inkluderar ett starkt flygvapen, utrustat med flygplan som kvalitativt har möjligheter att mäta sig med de som kan komma att bli aktuella från eventuella angripares sida. Icke minst har de gångna årens studiearbete visat på den ökade betydelse som det svenska luftrummet, och därmed det svenska luftförsvaret, kan komma att ha i framtiden, och den centrala roll som bemannade flygplansplattformar, försedda med avancerade sensorssystem och ett brett register kvalificerade vapen, har i detta sammanhang. Även när det gäller attackfunktionen har genomförda studier visat på svårigheterna att med bibehållen flexibilitet ersätta det bemannade flygplanet som vapenplattform.

På uppdrag av regeringen har ÖB genomfört en värdering av de olika möjligheter att tillgodose kravet på införandet av ett JAS-system i början av 1990-talet som står till förfogande. En detaljerad teknisk, operativ och ekonomisk jämförelse av det av Industrigrupp JAS offererade flygplanssystemet med de i dag operativa eller färdigutvecklade amerikanska flygplanen F18A, F18L, F16C, F5G och F5JAS har redovisats.

Enligt chefen för flygvapnets och överbefälhavarens utlåtanden visar dessa studier, att det offererade svenska JAS-flygplanet fyller de krav i olika hänseenden som ställts upp. Flertalet av de utländska alternativen uppfyller också dessa krav. I några fall sker detta med imponerande marginaler, men vid en total bedömning har en utveckling och anskaffning av det svenska JAS-systemet av ÖB ändå bedömts som det fördelaktigaste alternativet. Av stor betydelse för detta ställningstagande torde ha varit, att möjligheterna att upprätthålla en tillräcklig kvantitet på flygvapnets krigsorganisation bedöms vara avsevärt större vid en inhemsk utveckling och produktion än vid en anskaffning av utländska flygplan.

En utveckling och tillverkning av det svenska JAS-flygplanet kommer att ställa mycket stora krav på svensk flygindustri, som samtidigt kommer att krympa sina militära delar med 40—50 %. Stora krav kommer också att ställas på den flygtekniska forskningen och på de militära myndigheter som kommer att ha huvudansvaret för upphandlingen av JAS-systemet under de kommande decennierna.

Det kommer icke att vara möjligt att utveckla ett tillräckligt kvalificerat JAS-flygplan utan ett långt gående samarbete med utländska flygindustrier. Det har hela tiden stått klart, att JAS-flygplanets framtid är beroende av möjligheterna att säkra tillgång till mycket avancerat utländskt teknologiskt kunnande på en rad områden. Ett sådant utländskt samarbete utgör en förutsättning för JAS-projektet likaväl som en långsiktig styrka för den svenska flygindustrin i dess arbete för att åstadkomma en successiv omställning till en allt högre andel av civil produktion.

För att JAS-projektet skall lyckas fordras, förutom ett omfattande ut-

ländskt samarbete, en betydande fasthet i den ekonomiska och operativa planeringen. Viggen-systemets historia ger en god belysning av riskerna med ett projekt som fullföljs under starkt förändrade förutsättningar. De kostnadsfördyringar i jämförelse med de ursprungliga planerna som drabbat Viggen-systemet har till den alldeles övervägande delen varit en effekt dels av det minskade totala antalet flygplan från en ursprunglig planering på över 800 till en slutbeställning på ca 330 och dels av den successiva neddragningen av produktionstakten långt under gränsen för det ekonomiskt optimala. Det är av avgörande betydelse för möjligheterna att inrymma JAS-projektet i framtida försvarsramar att dessa erfarenheter från Viggen-systemets utveckling noga beaktas.

JAS-systemet kommer att utvecklas och utprovas under 1980-talet för att sedan vara operativt under 1990-talet och 2000-talets första decennier. Det är uppenbart, att kravet på att systemet skall vara fullt operativt användbart under så lång tidsperiod ställer mycket höga krav på systemets prestanda redan i utgångsläget, och att det dessutom gör det nödvändigt att beakta behovet av att successivt modernisera och modifiera flygplansplattformen och de olika vapensystem som den skall förses med.

Det är därför av stor betydelse, att de avgöranden som nu sker om flygplanets grundläggande drag, sker med beaktande av också de långsiktiga utvecklingsmöjligheterna. Utformningen av den aerodynamiska grundkonfigurationen och valet av motor för flygplanet låter sig knappast förändras senare, om det skulle visa sig att tillstötande svårigheter eller nya krav innebär att prestandakraven måste skärpas eller på något avgörande sätt förändras. I sitt ställningstagande måste riksdagen utgå ifrån, att de militära myndigheterna och regeringen på ett tillfredsställande sätt beaktat dessa frågor.

Arbetet med JAS-projektet har skett på ett sätt som på viktiga punkter avvikit från det som gällde Viggen-systemet. En sammanhållen Industrigrupp JAS har, delvis efter ett eget ekonomiskt risktagande, offererat ett flygplanssystem inom mycket bestämda ramar. Kraven på fasthet i flygindustrins åtaganden i olika hänseenden torde vara längre drivna än i så gott som varje annan upphandling av motsvarande slag som är möjligt att jämföra med.

Riksdagens ställningstagande i vår till förmån för det svenska JAS-programmet bör innebära, att ett flygplanssystem skall utvecklas inom de angivna ekonomiska ramarna, och att det skall svara mot de uppställda kraven. Inom denna ram är det sedan naturligt att projektet i vissa delar kan komma att förändras mot bakgrund av den tekniska utvecklingen, möjligheterna till internationellt samarbete kring systemets olika delar samt de skiftande operativa krav som bl. a. utvecklingen i vår omvärld kan medföra.

Stora krav ställs på ledningen av arbetet med JAS-projektet, och regeringen redovisar i propositionen vissa överväganden i denna fråga. Mo-

derata samlingspartiet instämmer i vad regeringen har att anföra i denna fråga.

Det förslag till inriktning av den flygtekniska forskningen som regeringen redovisat i propositionen är enligt moderata samlingspartiets mening icke komplett och därmed otillfredsställande. Den flygtekniska forskningen har mycket stor betydelse dels mot bakgrund av JAS-projektet, och dels mot bakgrund av ansträngningarna att vidga basen för den svenska flygindustrin, och det är knappast möjligt att ta ställning till riktlinjer för denna forskning innan det förslag som regeringen aviserar om, bl. a. förläggningen av den transsoniska vindtunneln, har förelagts riksdagen. Moderata samlingspartiet är därför f. n. ej berett att ta ställning till dessa frågor.

3.4 Rationalisering av fredsorganisationen

Ett centralt inslag i försvarskommitténs arbete var ansträngningarna att genom rationaliseringar och förenklingar av försvarets fredsorganisation frigöra resurser att överföra till krigsorganisationen. Utan omfattande rationaliserings- och besparingsinsatser torde det vid nuvarande statsfinansiella läge icke vara möjligt att upprätthålla en tillfredsställande krigsorganisation.

Försvarskommittén var enig om, att ett belopp om sammanlagt minst 7,9 miljarder kronor skulle inbesparas under denna och följande programplaneperiod. Av dessa skulle 5,5 miljarder kronor åstadkommas genom rationaliseringar av existerande verksamhet medan resterande 2,4 miljarder skulle frigöras genom nedläggningar av vissa delar av fredsorganisationen.

Inom försvarskommitténs arbetsutskott uppnåddes enighet om inriktningen av dessa rationaliserings- och nedläggningsinsatser, och denna enighet var en mycket betydelsefull grundkomponent i planeringen av försvaret under de kommande programplaneperioderna. Uppslitande strider om fredsorganisationen bidrar knappast till den önskade stabiliteten i försvarets arbete.

I propositionen ansluter sig regeringen i huvuddelen av frågorna till det förslag som lämnades av försvarskommitténs arbetsutskott, och som bl. a. moderata samlingspartiet förklarat sig berett att ge sitt stöd med undantag av frågan om Bergslagens militärområde. Mot bakgrund av behovet av att nu minska väntetiderna vid grundutbildning finner regeringen det dock motiverat med en viss utökning av grundutbildningskontingenten under de närmaste åren. Regeringen anser därför att en nedläggning av I3 i Örebro icke bör beslutas nu.

I rådande läge ansluter sig moderata samlingspartiet till regeringens bedömning i denna fråga, men vill starkt stryka under vikten av att besparingsmålen för de bägge programperioderna uppnås i den omfattning som försvarskommittén var enig om. Beslutet om att icke lägga ner I3 leder till en utebliven besparing med ca 65 miljoner kronor under den första och

ca 165 miljoner kronor under den andra programplaneperioden, och det bör ankomma på regeringen att så snart som möjligt redovisa de ytterligare besparingar i andra delar av fredsorganisationen som detta beslut nödvändiggör. Riksdagen bör ge regeringen detta till känna, samtidigt som riksdagen på ett klarare sätt än vad som är fallet i regeringens proposition ansluter sig till de av försvarskommittén uppställda målen för besparings- och rationaliseringsarbetet under tidsperioden 1982/83—1991/92.

Besparings- och rationaliseringsarbetet bör avse fredsorganisationen, och bör självfallet icke ske på ett sätt som medför att försvarets förmåga i krig försvagas i viktiga hänseenden. Det är mot denna bakgrund som moderata samlingspartiet motsätter sig förslaget om nedläggning av Bergslagens militärområde.

Försvarets regionala ledning har varit föremål för genomgripande utredning och beslut så sent som 1980, och dagens indelning i sex militär- och civilområden är ett resultat av mycket ingående bedömningar av bl. a. de behov av operativ ledning av försvaret som föreligger i olika situationer. Bergslagens milo representerar i detta sammanhang en ledningsfunktion som har stor betydelse för genomgångs- och kringgångstransporter för reorganiseringen av stridskrafter i vissa situationer. Det tjänar dessutom det viktiga syftet att ge ledningskapacitet i en riktning och möjlighet till reservkapacitet i andra avgörande riktningar. Ett bortfall ur freds- och krigsorganisationen av en militärområdesstab och civilområdesledning innebär att möjligheterna till ett omfattande och uthålligt djupförsvar av betydelsefulla delar av landet minskar.

Den mycket begränsade ekonomiska besparing som indragningen möjliggör uppväger enligt moderata samlingspartiets mening icke de operativa nackdelar som är förknippade med denna uttunning av den högre regionala ledningen av totalförsvaret i krig.

Med komplettering av vad här anförts om vikten av kompletterande besparingsinsatser, fastläggande av de av försvarskommittén angivna målen för sparinsatserna och bibehållande av Bergslagens militär- och civilområden ansluter sig moderata samlingspartiet till de föreslagna riktlinjerna för fredsorganisationens utveckling.

3.5 Ramberäkning för det militära försvaret

Utvecklingen av försvarskostnaderna har under de senaste decennierna varit mycket dämpad, icke minst i jämförelse med utvecklingen av övrig statlig eller annan offentlig verksamhet. Medan försvarets volym under perioden 1963—1977 minskade med ca 6 % ökade andra tunga statliga utgiftsområden med mellan 81 och 240 %.

1977 års försvarsbeslut var avsett att återställa en del av den nedgång i försvarseffekt som blivit resultatet av 1968 och 1972 års försvarsbeslut. Utvecklingen under perioden blev dock delvis en annan än vad som varit

avsikten, och den verksamhetsvolym som 1977 års försvarsbeslut inriktades på kunde därför icke uppnås. Under periodens första hälft skedde en kraftig minskning av den planerade repetitionsutbildningen och av materielanskaffningen, medan det under periodens andra hälft blev möjligt att göra vissa återtagningar i fråga om materielanskaffningen. Slutresultatet för hela den period som omfattas av 1977 års försvarsbeslut torde dock bli ett bortfall på ca 1,5 miljarder kronor.

Huvudorsaken till dessa problem har varit det otillräckliga och delvis något nyckfulla system för priskompensation som tillämpades under perioden, och som moderata samlingspartiet under en lång följd av år riktat skarp kritik mot. Den omläggning av priskompensationssystemet som försvarskommittén föreslagit, och som regeringen förordar i propositionen, bör därför kunna medge en större säkerhet i planeringen av utnyttjandet av försvarsramarna i fortsättningen.

Enligt moderata samlingspartiets mening finns det starka skäl som talar för att försvaret under den kommande femårsperioden skulle tilldelas en viss real ökning av sina ekonomiska resurser. Det är värt att notera, att en sådan real ökning av försvarsresurserna beslutats eller planeras i såväl Danmark som Norge och Finland, och att denna utveckling är än mera tydlig i de bägge supermakterna USA och Sovjetunionen. Säkerhetspolitiska skäl talar entydigt för en inriktning av det militära försvaret enligt den övre nivån i den av ÖB redovisade programplaneringen.

Mot bakgrund av det statsfinansiella läget har moderata samlingspartiet dock ansett att det militära försvaret under perioden 1982/83—1987/88 skall tilldelas oförändrade reala resurser i förhållande till 1977 års försvarsbeslut. En sådan inriktning av försvarsbeslutet överensstämmer med vad den dåvarande trepartiregeringen uttalade i samband med programplaneanvisningarna till ÖB i februari 1981, liksom med de åtaganden som de bägge nuvarande regeringspartierna gjorde i anslutning till regeringsbildningen i maj 1981. Den sänkning av den årliga försvarsramen i förhållande till 1977 års försvarsbeslut med ca 370 milj. kr. som regeringen nu föreslår innebär ett frångående av tidigare utfästelser och risker för försvarets utveckling som moderata samlingspartiet icke är berett att acceptera.

Den ekonomiska ram för det militära försvaret under försvarsbeslutsperioden som regeringen nu föreslår has vissa brister i jämförelse med den som förordades av regeringspartiernas representanter i försvarskommittén. De ändringar i försvarskommitténs arbetsutskotts förslag angående rationaliseringar i fredsorganisationen som gjorts medför ökade kostnader på ca 70 milj. kr. under den första programplaneperioden och ca 190 milj. kr. under den därpå följande perioden. Därtill kommer att den utvidgade grundutbildningen beräknas kosta ca 210 milj. kr. under försvarsbeslutsperioden.

Totalt torde således de olika åtgärder som regeringen nu föreslår i förhållande till regeringspartiernas ståndpunkt i försvarskommittén inne-

bära en försvagning av ramarna med ca 300 milj. kr. under programplaneperioden. Detta kan inte undgå att få vissa effekter för krigsorganisationens omfattning eller materiella innehåll, vilket bl. a. framgår av den reducering av arméns materielanslag som föreslås 1982/83 för att finansiera den utvidgade grundutbildning som är det angivna motivet för att bevara I3 i Örebro. Även flygvapnets och marinens materielanslag kommer att påverkas av detta. Den ovilja att ange en mer preciserad inriktning av krigsorganisationen som regeringen har, förstärker den osäkerhet som genom detta kommer att råda om försvarsbeslutets verkliga effekt i framtiden.

De förslag till inriktning av krigsorganisationens olika delar och till förstärkning av beredskap och insatsmöjligheter i olika hänseenden som redovisats i denna motion förutsätter att det militära försvaret tilldelas oförändrade reala resurser. Den inriktning av budgetpolitiken i övrigt som moderata samlingspartiet föreslagit i motion 1981/82:2018 möjliggör en sådan inriktning av försvarspolitiken samtidigt som budgetunderskottens storlek begränsas väsentligt.

Regeringens förslag till ekonomisk ram för försvaret under perioden 1982/83—1986/87 innebär vissa förändringar i förhållande till vad som diskuterades i anslutning till försvarskommitténs betänkande. Vi har tidigare pekat på de osäkerheter om möjligheterna att nå de uppsatta besparingsmålen som nu föreligger och de oklarheter i angivandet av dessa som finns i propositionen. Det finns därför en betydande risk för att den oklarhet om krigsorganisationens kvantitativa och kvalitativa inriktning som vi kritiserat leder till att svårigheter att hålla ramarna medför fortsatta reduceringar av krigsorganisationen. En viss oklarhet vidlåder propositionen i fråga om hur kostnaderna för försvarsdepartementet påverkar ramberäkningen. Vi utgår liksom försvarskommittén från att frågan om inriktning och omfattningen av arbetet i regeringskansliet icke skall påverkas av försvarsbeslutets ekonomiska ramar.

Mot denna bakgrund föreslår moderata samlingspartiet i planeringsram för det militära försvaret för perioden 1982/83 — 1986/87 på 84 900 milj.kr. i prisläge februari 1981. Utgiftsramen för budgetåret 1982/83 bör, i enlighet med detta, fastställas till 16 980 milj. kr. i prisläge februari 1981.

Den inriktning av krigsorganisationen och vissa övriga frågor som förordats i det föregående leder självfallet till krav på ökade materielanskaffningar 1982/83 i förhållande till regeringens förslag. Vi förordar att arméns materielanslag B2 ökas med 210 milj. kr., marinens anslag C2 med 10 milj. kr. samt flygvapnets anslag D2 med 100 milj. kr. Den utökade övningsverksamhet vi förordat leder till en ökning av arméns anslag B1 med 30 milj. kr. och marinens och flygvapnets anslag C1 och D1 med vardera 10 milj. kr. Vi begär utökade beställningsbemyndiganden med 465 milj. kr. för anslaget B2, 10 milj. kr. för anslaget C2 samt 175 milj. kr. för anslaget D2.

4 Inriktningen av civilförsvaret

Civilförsvarets uppgifter är att skydda befolkning och egendom mot skador och att rädda överlevande. Möjligheterna för civilförsvaret att genomföra dessa uppgifter är starkt beroende av den miljö i vilken insatserna skall ske. Det betyder att civilförsvaret för sina insatser i stor utsträckning är beroende av det militära försvarets möjligheter att lösa sina uppgifter.

Ett otillräckligt luftförsvar gör det t. ex. utomordentligt svårt för civilförsvaret att ge skydd åt befolkningen och att bedriva undsättande verksamhet. Är invasionsförsvaret svagt påverkas civilförsvaret t. ex. i fråga om åtgärder för befolkningens omflyttning och utrymning från hotade områden. Att, som hävdas från olika håll, det skulle vara möjligt att föra över resurser från det militära försvaret till civilförsvaret, är därför inte realistiskt.

De brister som alltjämt finns inom civilförsvaret måste därför avhjälpas genom tillskott av andra medel. Prioritet bör härvid ges för att

a) öka civilförsvarets möjligheter att möta överraskande angrepp. Civilförsvaret måste kunna träda i verksamhet innan den militära mobiliseringen är genomförd,

b) ge bättre skydd åt befolkningen i de stora städerna som ofta innehåller viktiga anfallsmål (industrier, kommunikationsanläggningar, ledningsanläggningar),

c) förbättra civilförsvarets ledningsmöjligheter.

Det är angeläget med en ökad samordning mellan civilförsvaret och den kommunala verksamheten, bl. a. på räddningstjänstområdet. Detta bör bli möjligt genom att ansvaret för ledningen av civilförsvarsverksamheten på den lokala nivån i krig förs över till kommunerna. Med detta följer visst planläggningsansvar i fred. Omfattningen av den planläggning som det skall ankomma på kommunerna att ombesörja är inte slutligt utbredd. För att få ytterligare underlag för uppgiftsfördelningen i fråga om planläggning och andra beredskapsförberedelser i fred mellan länsstyrelserna och kommunerna avses en provplanläggning genomföras i två län. I samband därmed avses förslag till bestämmelser om ersättning till kommunerna för planläggning m. m. i fred att utarbetas.

Vi förutsätter att frågan om ledning i krig av den kommungränsövergripande civilförsvarsverksamheten (bl. a. undsättning och/eller utrymning över kommungräns till annan kommun i eget eller annat län) liksom planläggningen i fred för denna verksamhet även blir föremål för prövning i samband med provplanläggningen. Härvid bör samordningen av den allmänna räddningstjänsten i fred mellan olika kommuner tillmätas stor vikt.

Resultatet av provplanläggningen bör underställas riksdagens prövning våren 1984.

Under tiden fram till ett överlämnande av planeringsansvaret krävs ett omfattande arbete med att anpassa planerna till den nya planeringsverksamheten. Länsstyrelserna har också ett omfattande ansvar för att utbilda de som på kommunal nivå skall ansvara för denna planläggning.

Mot denna bakgrund finns det skäl att ifrågasätta möjligheterna att under 1982/83 genomföra besparingar vid länsstyrelsernas försvarsenheter av den omfattning som kommunministern föreslår. Enligt moderata samlingspartiets mening bör dessa begränsas till de 2 % som gäller större delen av övrig statlig förvaltning. I annat sammanhang har moderata samlingspartiet visat på de möjligheter till andra sparåtgärder inom länsstyrelserna som är möjliga och lämpliga.

1975 års skyddsrumsutredning har föreslagit att alla skyddsrum skall kontrolleras regelbundet för att säkerställa att de har avsedd skyddsförmåga. För detta föreslås att nuvarande system med särskilda till länsstyrelserna knutna besiktningsmän kodifieras. Departementschefen vill i stället att de byggnadsinspektörer som kommunerna har hand om i slutbesiktningen av nybyggda skyddsrum skall tas i anspråk också för den fortlöpande kontrollen.

Såväl ur effektivitets- som kontrollsynpunkt är den av skyddsrumsutredningen förordade modellen att föredra, och vi menar att den bör genomföras.

I fråga om civilförsvarsorganisationens storlek (bl. a. omfattningen av undsättningsorganisationen samt underhålls- och förrådsorganisationen) samt omfattningen av utbildnings- och övningsverksamheten har inte heller i årets proposition något slutligt ställningstagande kunnat ske. I avvaktan på att frågan om ökad samordning av utbildning och övning för freds- och krigsräddningstjänst finner sin lösning, bör enligt vår mening några mer omfattande nyinvesteringar i utbildningsanläggningarna ej ske.

Självskyddsutbildningen av allmänheten utgör en av det frivilliga civilförsvarets viktigaste uppgifter. Även om en ökad självskyddsutbildning kommer till stånd i grundskolan, bör också fortsättningsvis genomförandet av självskyddsutbildningen i betydande utsträckning vara en uppgift för civilförsvarets frivilligorganisation.

5 Inriktningen av ekonomiskt försvar

Det ekonomiska försvarets betydelse för det totala försvaret har under senare år kommit att uppmärksammas alltmer. Icke minst gäller detta det ekonomiska försvarets viktiga roll när det gäller att bidra till vår säkerhetspolitiks förmåga att motstå de olika hot som fredskrissituationer kan komma att medföra.

Enligt moderata samlingspartiets mening ger de riktlinjer för det ekonomiska försvarets utveckling som anges i propositionen möjlighet till en balanserad utveckling av totalförsvaret. Regeringens förslag innebär, att man ställer sig bakom den nya inriktning av försörjningsberedskapen som ÖEF angav i perspektivstudien 1980 och som försvarskommittén i sina huvuddrag anslöt sig till. Propositionen bildar en god grund för det fortsatta arbetet med att förverkliga denna inriktning.

Regeringen avviker dock från försvarskommittén i fråga om den utredning som skulle tillkallas i syfte att studera näringslivets medverkan i beredskapslagringen. Denna medverkan bedöms i framtiden komma att bli allt viktigare. Att vissa frågor med anknytning till detta nu är föremål för studier inom en arbetsgrupp i OECD får, enligt vår mening, inte tas till intäkt för att i Sverige studera dessa frågor på det sätt försvarskommittén föreslagit. Riksdagen bör ge regeringen detta till känna.

Den senareläggning av oljelagringsprogrammet som regeringen nu föreslår, synes i huvudsak vara motiverad av statsfinansiella överväganden. Att åtgärden inger betänkligheter ur beredskapssynpunkt är uppenbart, men därtill skall läggas, att den även rent statsfinansiellt synes innebära en viss risktagning. Med dagens saldo för oljelagringsfonden och nuvarande intäktsprognos torde det i alla händelser icke vara möjligt att slutföra oljelagringsprogrammet före utgången av 1984, och det är nu att anta att så kommer att ske först ett par år senare. De möjligheter som finns att utnyttja dagens relativt förmånliga prissituation på oljemarknaderna undanröjes genom regeringsförslaget, och risk finns att slutförandet av programmet nu blir dyrare än vad som ursprungligen annars hade blivit fallet. Moderata samlingspartiet förutsätter dock, att dessa synpunkter beaktats av regeringen.

6 Inriktningen av psykologiskt försvar

Upprätthållandet av vår försvarsvilja och motståndskraft i krig måste grundläggas redan i fredssamhället. Redan i skolan måste diskuteras varför vi har ett totalförsvar och dess möjligheter att ge fred och trygghet i vår del av världen.

Den organisation som i krig skall bidra till att ge information till allmänheten måste kunna träda i funktion redan före ett krigsutbrott. Det är viktigt att informationsberedskapsutredningen kan ge konkreta förslag till hur information i ett läge med ökad krigsfara skall förmedlas.

7 Sjukvården i krig m. m.

Under försvarskommitténs arbete har stor uppmärksamhet kommit att ägnas frågan om hälso- och sjukvården i krig. En separat parlamentarisk

utredning (VSIK) har konstaterat att stora brister föreligger i dessa hänseenden, och försvarskommittén föreslog mot denna bakgrund ett femårsprogram för att successivt förbättra situationen.

Försvarskommittén förordade att en ram på 64 milj. kr. per försvarsbeslutsperiod skulle avsättas för att kunna åstadkomma de förbättringar som ansågs nödvändiga.

Moderata samlingspartiet ansluter sig till de överväganden och förslag i detta hänseende som försvarskommittén redovisade. I propositionen är regeringen dock icke beredd till mer än att tillstyrka den av försvarskommittén förordade medelstilldelningen under de två första budgetåren och skjuter på ställningstagandet till den framtida medelstilldelningen till dess att formerna för ansvarsfördelningen mellan staten och sjukvårdshuvudmännen prövats ytterligare.

En sådan prövning torde vara erforderlig efter det att sjukvårdshuvudmännen sedan 1 juli 1981 övertagit ansvaret för ledningen i krig av hälso- och sjukvården, men får icke innebära att försvarskommitténs femårsprogram inte förverkligas. Att en översyn av ansvarsfördelningen kan komma att leda till vissa justeringar av detta program kommer, enligt vår bedömning, icke att påverka medelsbehovet. Enligt moderata samlingspartiets mening bör riksdagen därför nu lägga fast en femårig ram om 320 milj. kr. för hälso- och sjukvården i krig.

8 Frivilligorganisationerna

Den betydelsefulla roll som frivilligorganisationerna spelar i totalförsvaret kan knappast överskattas. Varje medborgare skall ges möjlighet att aktivt bidra till vårt totalförsvars styrka i fred och i krig, och i detta sammanhang är den roll som frivilligorganisationerna spelar omistlig.

Under senare år har det skett en väsentlig tillströmning till de olika frivilligorganisationerna. Detta kan ses som ett uttryck för en ökad oro inför den internationella situationen, och ett uttryck för förtroende för vårt totalförsvars förmåga att säkra vårt lands frihet och oberoende. Det är av utomordentligt stor vikt att de människor som söker sig till frivilligorganisationerna i syfte att göra en aktiv insats i totalförsvaret kan ges en väl anpassad utbildning och en meningsfull roll i totalförsvarets krigsorganisation.

Det finns uppgifter som tyder på, att medelstilldelningen till frivilligverksamheten under senare år varit otillräcklig för att tillgodose behovet av grundutbildning för de nya, och då främst kvinnor, som velat ansluta sig till frivilligorganisationerna för att göra en insats inom totalförsvarets civila delar. Behovet av repetitionsutbildning för dem som redan tidigare avtalsbundits och utbildats tycks i än högre grad ha måst eftersättas.

Det är angeläget, att regeringen noga följer frivilligverksamhetens ut-

veckling och är beredd att anslå de medel som erfordras för att kunna tillgodose efterfrågan på bl. a. utbildning. Riksdagen bör ge regeringen detta till känna.

9 Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att ökad uppmärksamhet fästs vid totalförsvarets uppgifter vid ett kärnvapenkrig i vilket även Sverige är inbegripet.
2. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av smidiga och odramatiska anpassningar av försvarets beredskap, bl. a. genom att ÖB ges klart definierad rätt att beredskapsinkalla vissa förband,
3. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om översyn av Instruktion för krigsmaktens uppträdande i fred och neutralitet (IKFN),
4. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av klara riktlinjer för krigsorganisationens kvantitativa och kvalitativa utveckling i de femåriga försvarsbesluten,
5. att riksdagen ger regeringen till känna att krigsorganisationen skall inriktas i enlighet med vad som anges i motionen,
6. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om det fortsatta arbetet med JAS-projektet,
7. att riksdagen beslutar att ställningstagande i fråga om inriktningen och omfattningen av den flygtekniska forskningen uppskjuts i avvaktan på kompletterande förslag från regeringen,
8. att riksdagen uttalar att det av försvarskommittén uppställda besparingsmålet för fredsorganisationen på minst 7,9 miljarder kronor t. o. m. 1991/92 läggs fast,
9. att riksdagen begär att regeringen snarast föreslår de kompletterande besparingar som, mot bakgrund av regeringens förslag, erfordras för att nå dessa besparingsmål under de bägge programplaneperioderna,
10. att riksdagen avvisar regeringens förslag om nedläggning av Bergslagens militär- och civilområden,
11. att riksdagen fastställer en planeringsram för det militära försvaret 1982/83—1986/87 på 84 900 milj. kr. i prisläge februari 1981,
12. att riksdagen fastställer en utgiftsram för 1982/83 på 16 980 milj. kr. i prisläge februari 1981 för det militära försvaret,

13. att riksdagen till *Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 4 451 100 000 kr.,
14. att riksdagen till *Arméförband: Materielanskaffning* anvisar ett förslagsanslag av 1 478 706 000 kr.,
15. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för arméförband får läggas ut inom en kostnadsram av 2 760 500 000 kr.,
16. att riksdagen till *Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 1 425 000 000 kr.,
17. att riksdagen till *Marinförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 1 044 000 000 kr.,
18. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 464 300 000 kr.,
19. att riksdagen till *Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 2 343 000 000 kr.,
20. att riksdagen till *Flygvapenförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 2 240 000 000 kr.,
21. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 9 295 600 000 kr.,
22. att riksdagen hos regeringen begär att frågan om den ökande samordningen mellan civilförsvaret och den kommunala verksamheten på nytt underställs riksdagen våren 1984, mot bakgrund av de erfarenheter som då vunnits av provplanläggningen,
23. att riksdagen godkänner av regeringen föreslagna riktlinjer för civilförsvarets utveckling med de ändringar som föranleds av vad som anförts i denna motion,
24. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om tillkallandet av en utredning om näringslivets medverkan i beredskapslagringen,
25. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om medel för den frivilliga försvarsverksamheten, samt
26. att riksdagen fastställer ett femårigt program för förstärkningen av hälso- och sjukvården i krig i enlighet med försvarskommitténs förslag och vad som anförts i denna motion.

Stockholm den 24 mars 1982

GÖSTA BOHMAN (m)
LARS F. TOBISSON (m)
INGEGERD TROEDSSON (m)
NILS CARLSHAMRE (m)
ERIK HOVHAMMAR (m)
INGRID SUNDBERG (m)
ARNE ANDERSSON (m)
i Ljung

H. BERTIL LIDGARD (m)
ANDERS BJÖRCK (m)
ALLAN HERNELIUS (m)
PER PETERSSON (m)
ALF WENNERFORS (m)

LiberTryck Stockholm 1982